

Uit het leven gegrepen

- Een vrouwelijke ouderling komt op huisbezoek bij een hoogbejaard gemeentelid. Bij het afscheid trekt hij haar naar zich toe en wil per se zoenen.
- In het keukentje-zonder-ramen van het gemeentecentrum staat de gepensioneerde leider van een gesprekskring tijdens het afdrogen van de vaat regelmatig dicht bij een jonge deelneemster aan de kring en maakt geintjes, die ze niet echt kan waarderen.
- Tijdens een gemeenteavond wordt een pasbenoemde diaken bij haar inbreng meermalen kortaf onderbroken door de (mannelijke) voorzitter. Later op de avond overkomt de kerkelijk werkster hetzelfde.
- In een werkgemeenschap van predikanten doet één vrouwelijke collega mee; zij ontvangt consequent uitnodigingen gericht aan: 'beste broeders'.
- Na afloop van de viering zegt de dienstdoende ambtsdrager tegen de gastvoorganger: "Gunst, dat u uit een brief van Paulus preekte; ik dacht dat vrouwen altijd een makkelijk bijbelstuk kozen, een gelijkenis ofzo."

Veilig, onveilig in de samenleving

Dagelijks doen zich situaties voor, waarin niet elke vrouw of man zich prettig voelt. Dat kan te maken hebben met misverstanden en onhandigheid in de communicatie, maar ook met de verhouding man-vrouw, een migratieachtergrond, het slavernijverleden of seksuele geaardheid. In dit artikel beperk ik mij tot wat we tegenwoordig 'gender' noemen: hoe beïnvloedt het gegeven dat je vrouw of man bent je identiteit en gedrag op sociaal en cultureel niveau? Hoe veilig of onveilig gaat het toe in de omgang tussen de seksen? Er zijn genoeg verhalen over #MeToo-ervaringen in de sport of de cultuursector of over onaangename uitingen op de werkvloer of op kantoor - tot in de universiteit aan toe. Het kan gaan om subtiele, soms onbewuste uitspraken, maar ook om duidelijke en vastgeroeste vooroordelen - mét bijbehorend gedrag. En dat is nogal eens op of over de grens van wat voor de ander - vaak een vrouw - als veilig voelt. Het heeft te maken met een ingewikkelde mix van kwetsbaarheid, macht en onmacht, informele omgang, gewoonten, opvoeding, beeldvorming, invoelingsvermogen - of gebrek daaraan - en cultuur.

Veilig, onveilig in de kerk

In een kerkelijke gemeenschap willen we ons allemaal graag veilig en vertrouwd voelen, zéker daar, als kinderen van God. Levend van geloof, hoop en liefde, horen we bij elkaar als zusters en broeders en het evangelie van Jezus is ons ijkpunt. Toch is die zo gewenste veiligheid niet vanzelfsprekend. Daarom opende ik dit artikel met een aantal momenten, die recent uit het kerkelijk leven gegrepen zijn. Vrouwelijke leden van onze kerk ervaren ze als 'niet veilig', of als 'seksisme in de kerk'. Voor de zomervakantie van 2021 kwam dit in het nieuws, naar aanleiding van een onderzoek onder vrouwelijke voorgangers. Het moderamen van de synode van de Protestantse Kerk reageerde hierop met een verklaring, waarin wordt benadrukt, dat "we binnen en buiten de kerk met elkaar horen om te gaan op basis van gelijkwaardigheid". Daarmee zal iedereen het eens zijn. Tegelijk kan niemand zeggen: bij ons komt onveiligheid niet voor. Het hoeft dan niet meteen te gaan om zodanig misbruik van macht en vertrouwen in een pastorale relatie, dat een predikant vanwege een klacht terecht komt bij de kerkelijke rechter, die vervolgens een oordeel moet geven. Zo'n ernstige kwestie komt in onze Protestantse Kerk gemiddeld 1 á 2 keer per jaar voor.

In een kerkelijke omgeving doen zich wel regelmatig situaties voor, die vragen om nadenken over integriteit, gevoel voor grenzen en onderlinge verhoudingen. Dat kan te maken hebben

met seksualiteit, maar het hoeft niet. Wel is het zo, dat iets 'klein' kan beginnen en naderhand groot en dus niet meer onschuldig uitpakt. Ik denk aan het pastoraat (de spreekwoordelijke arm om de schouder), het jeugdwerk (leider appt tienermeisjes) en diaconale contacten (de autodienst op zondagmorgen).

Veilige gemeente

Nabijheid en vertrouwelijkheid zijn een groot goed in de gemeente en dat moet vooral zo blijven. Dat vraagt in de huidige tijd wel om (meer) bewustwording en bezinning rond sociale veiligheid door kerkenraad en gemeente samen. Want negeren en bagatelliseren van mogelijke signalen van onveiligheid: dat werkt niet. Hoe zorg je dat de gemeente een veilige plek is voor iedereen?

Mijn advies is: werk samen aan bewustwording en daarmee aan een cultuur van openheid. Ofwel: ga met elkaar in gesprek! Over de omgang met elkaar en welke grenzen voor wie waar liggen. Op de site van de Protestantse Kerk zijn werkvormen te vinden, bijv. een stellingenspel. In de kerkenraad kan aan de orde komen welke elementen passen bij een veilige gemeente. Zo'n alinea in een beleidsplan doet ertoe en ambtsdragers kunnen zich bewust worden van hun eigen kwetsbaarheid of blinde vlekken.

"Ga erover in gesprek" is tevens een advies aan vrouwen, die bepaalde 'geintjes' niet langer willen horen of die hand op de knie liever niet voelen. Probeer dergelijke niet-zo-leuke dingen bespreekbaar te maken. Ja, daar is moed voor nodig. Zeker als je het een tijdje over je kant hebt laten gaan en niet meteen hebt gezegd hoe vervelend je dit vindt.

Een tussenstap kan dan zijn om dit eerst met een 'vertrouwenspersoon' van de gemeente te delen. Gemeenteleden kunnen met deze vrouw of man contact zoeken in geval van expliciet (seksueel) misbruik. Vaker hoor ik dat ze worden ingeschakeld om mee te denken in niet zo heftige, maar daarom niet minder serieuze ervaringen van onveilig voelen. Het vertellen op zich is al een stap in de goede richting. Daarna komt de vraag: hoe kan het bespreekbaar worden gemaakt met 'die ander' in de gemeente? Best mogelijk dat deze zich van geen kwaad bewust is. In mijn huidige werk heb ik regelmatig contact met gemeenten, die in het kader van preventie-beleid rond veilige gemeente werk willen maken van het aanstellen van vertrouwenspersonen. Ook al hebben zich tot nu toe geen problemen voorgedaan; dan zijn ze in elk geval voorbereid. Daarmee wordt tegelijk een signaal afgegeven, dat dit best lastige thema de aandacht van de kerkenraad heeft.

Preventie en perspectief

Sociale veiligheid vraagt aandacht en blijvend onderhoud, ook in de kerk. Preventie is belangrijk: het kan (seksueel) misbruik en andere vormen van onveiligheid voorkómen en mensen bewust maken van hun houding en gedrag. Voor gemeenten betekent dit: werk samen aan een kerk, die bestaat uit veilige en vertrouwde gemeenschappen: dat is een wenkend perspectief.

Over de auteur

Na bijna een kwarteeuw gemeentepredikantschap werd ds. Sophie Bloemert in 2011 regionaal adviseur classicale vergaderingen (RACV) in de provincies Limburg, Noord-Brabant en Zeeland. Eind 2018 ging ze aan de slag als interim-predikant. Tegenwoordig werkt ze voor de landelijke kerk op het terrein van sociale veiligheid in gemeenten. Ze is tevens coördinator van het Meldpunt Seksueel Misbruik in de kerk (SMPR). Wilt u naar aanleiding van dit artikel met haar in contact komen? Dat kan via: s.bloemert@protestantsekerk.nl.